

6 Şubat Depremleri Çocuk Haklarını İzleme Bülteni – I

GİRİŞ

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen merkez üssü Elbistan ve Pazarcık olan Kahramanmaraş merkezli depremlerden 11 il etkilendi. 14 milyon kişinin yaşadığı illerde resmi rakamlara göre can kaybı 50 bin 783... Bildiğimiz rakamlar bununla sınırlı. Depremlerin üzerinden yedi ay geçmiş olmasına karşın hâlâ yaşamını kaybeden çocuk, kadın, engelli, mülteci gibi ayrıştırılmış verilere erişemiyoruz.

FİSA Çocuk Hakları Merkezi olarak çocuğun yaşam hakkını deprem öncesinde de izliyor ve raporluyorduk. Çocuklar depremle birlikte yaşamlarını kaybettiler, deprem sonrasında ise ihmaller zincirinde birçok hak ihlaliyle karşı karşıya kalmaya devam ediyorlar. Sistemik ve güvenilir bilgilerin paylaşılmaması, kriz dönemlerinde çocukların özgün ihtiyaçlarının, hak ve özgürlüklerinin daha fazla görünmez olması bu ihlallerin derinliğini elbette arttırdı.

6 Şubat Depremleri Çocuk Haklarını İzleme Bülteni'nde; depremler sonrasında refakatsiz kalan, özgürlüğünden yoksun bırakılmış, kurulan barınma alanlarında yaşayan çocukların durumuna dair bilgi vermeyi ve çocukların yaşadığı hak ihlallerini görünür kılınması çabasını desteklemeyi amaçlıyoruz.

Depremlerin 7. ayında yayınladığımız İlk sayımızda; çocuğun yaşam hakkına odaklanarak depremin ve sonrasında yaşananların çocukların yaşam hakkına olan etkisini tespit edip görünür kılmaya katkı vermeyi hedefledik.

Biliyoruz ki ihlallerin tespit edilmesi ve görünür kılınması devletin yükümlülüklerini yerine getirmesine ve hükümetlerin hesap verebilir olmasına olanak tanıyor. Bültende ele aldığımız konularla ilgili bizimle görüşlerini, bilgisini paylaşan kişi ve kurumlara sonsuz teşekkürler...

DEPREMLERDE ÇOCUĞUN YAŞAM HAKKI

Devletin Depremlerde Çocuğun Yaşam Hakkını Koruma Yükümlülüğü

Feray SALMAN

Yaşam hakkı, her bireyin doğuştan ve içsel değerini tanıyan ve yaşamdan keyfi olarak mahrum bırakılmasını yasaklayan temel bir insan hakkıdır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi dahil olmak üzere çeşitli uluslararası insan hakları belgelerinde yer almaktadır.

Yaşam hakkı, her insanın yaşama ve hukuka aykırı olarak öldürülmeme hakkına sahip olmasını gerektirir. Yargısız infazlar ve yaşam kaybıyla sonuçlanan şiddet eylemleri gibi kasıtlı ve keyfi olarak yaşamdan mahrum bırakılmaya karşı korumanın yanı sıra bireylerin hayatta kalmasını, sağlığını ve refahını destekleyen koşulların sağlanmasını da içerir.

Yaşam hakkını korumak bakımından Devletlerin uluslararası insan hakları hukukundan kaynaklanan çeşitli yükümlülükleri vardır. Bunları sıralayacak olursak;

- 1. Pozitif yükümlülükler: Devletler, bireyleri hem devlet aktörleri hem de özel kişiler tarafından gerçekleştirilen hukuka aykırı öldürmelerden korumak için olumlu adımlar atmalıdır. Bu, hukuka aykırı öldürmelerin önlenmesi, soruşturulması ve sorumluların hesap verebilir kılınmasına yönelik tedbirleri içerir.
- 2. Usulü Güvenceler: Devletler, hukuka aykırı öldürme iddialarını incelemek ve hesap verebilirliği sağlamak için etkili ve tarafsız yargı ve soruşturma mekanizmaları kurmalıdır.
- 3. Önleyici Tedbirler: Devletler, afete hazırlık, halk sağlığı önlemleri ve trafik güvenliği düzenlemeleri gibi yollarla can kaybıyla sonuçlanabilecek durumları vb. önlemeye yönelik politika ve eylemleri hayata geçirmelidir.
- 4. Ölümcül Güç Kullanımı: Kolluk kuvvetleri veya askeri güçler ölümcül güç kullandıklarında, bu uluslararası insan hakları standartlarına tam olarak uygun olmalı ve yalnızca yaşamı korumak için kesinlikle gerekli olduğunda kullanılmalıdır. Güç kullanımı orantılı ve son çare olarak kullanılmalıdır.
- 5. Savunmasız Grupların Korunması: Devletler, yaşam hakkı ihlallerine karşı daha hassas olabilecek; çocuklar, kadınlar, azınlıklar ve engelliler gibi savunmasız grupları korumak için özel tedbirler almalıdır.

Afet dönemlerinde çocukların yaşam haklarının korunması, güvenliklerinin, refahlarının ve genel gelişimlerinin sağlanması açısından büyük önem taşır. İster doğal ister insan kaynaklı olsun, afetler çocukların yaşamları için önemli riskler oluşturabilir ve yaşamlarını idame ettirmeleri için gerekli olan temel hizmetlere erişimlerini kesintiye uğratabilir.

Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeğini hatırlattı 6 Şubat depremleri bize... Hem de çok sert ve acı bir biçimde. Bu gerçeğin farkında olmak ve kaçınılmaz bazı sonuçların sınırlarını minimuma indirgeyecek bir bakış açısı geliştirilmiş olsa idi, bu kadar büyük bir yıkımı ve onun içinde sayılarını halen daha öğrenemediğimiz çocuk, genç ve yetişkin kayıplarını yaşamıyor olacaktık. Elbette her şey hukukun üstünlüğü ilkesine saygı göstermek ile o kadar ilişkili ki....

Hukukun üstünlüğü, bir toplumda eşitliği, hesap verebilirliği ve insan haklarının korunmasını sağlayan temel bir ilkedir. Deprem ya da başka bir afet meydana geldiğinde, hukukun üstünlüğü ilkeleri etkili ve adil müdahale ve iyileştirme çabalarına rehberlik etmek için elzem hale gelir. Hukukun üstünlüğü, yetkilileri ve kurumları afete hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerindeki eylemlerinden veya başarısızlıklarından sorumlu tutar. Bu hesap verebilirlik, kaynakların uygun, eşitlikçi ve insan haklarının tümüyle güvence altına alınarak tahsis edilmesini ve yardım çabalarının etkili ve zamanında olmasını sağlar.

Dünya tarihi ve elbette Türkiye'nin kendi özgün tarihi bu tür doğal ya da insan eliyle ortaya çıkan afet ve krizlerden etkilenen en hassas grubun çocuklar olduğunu göstermektedir. Sayısına erişemediğimiz depremlerde hayatını kaybetmiş çocuklar, başka şeyler olsaydı şimdi aramızda olurlar mıydı? Ne olsaydı mesela? Arazi kullanım planlaması, bina yönetmelikleri, çevrenin korunması konularında insan hakları temelli bir politikanın egemen olması.... Bunlar olsaydı çocukların azami çoğunluğu hayatta

kalırdı öyle değil mi? Ya da hazırlanmış olan afet riski azaltma planları çocuk hakları temelli geliştirilseydi, çocuklar şimdi hayatta olurdu.

Çocukların yaşam hakkının ayrıca sadece hayatta kalıp kalmamaları ile sınırlı olmadığını da hatırlayan politikalara ve uygulamalara ihtiyacımız olduğu çok açık. Özellikle deprem sonrası hayatın yeniden inşasında çocuğu odağına alan, onu her türlü farklılığı ile tanıyan, onu herkes kadar kıymetli kılan bir bakış açısına ihtiyacımız var.

Deprem sonrası yaşamın yeniden inşasında çocuk hakları temelli bir yaklaşımın benimsenmesi çocukların esenliğini, güvenliğini ve gelişimini sağlama açısından hayati önem taşımaktadır. Böyle bir yaklaşım çocukları karar alma sürecinin merkezine yerleştirir ve onların benzersiz ihtiyaçlarını, kırılğanlıklarını ve bakış açılarını tanır. Deprem sonrası yeniden yapılanma, çocuk hakları temelli bir yaklaşıma öncelik vererek çocukların refahını, dayanıklılığını ve tam potansiyelini teşvik eden ortamlar yaratabilir... Ki bu çocuğun yaşam hakkının bütüncül koruma çerçevesini oluşturur.

6 ŞUBAT DEPREMLERİNDE KAÇ ÇOCUK YAŞAMINI KAYBETTİ? BİLİYOR MUYUZ?

TÜİK'in 2022 verilerine göre can kaybının yaşandığı 11 ilde yaklaşık 14 milyon kişi yaşamaktaydı. 2021 İstatistiklerle Çocuk Haber Bülteni'nde bu kentlerde yaşayan çocuk sayısının ise yaklaşık 5 milyon olduğu görülmektedir.

Depremden en fazla etkilenen Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa kentleri çocuk nüfus oranının yüksek olduğu kentlerdir.

Resmî rakamlara göre 6 Şubat Depremlerinde Türkiye'de en az 50 bin 783 kişi yaşamını kaybetti. Deprem sonrası çocuklara dair ise ayrıştırılmış bir veri paylaşılmadı.

Ayrıştırılmış, sistematik ve güvenilir verilere ihtiyacımız olduğunu biliyoruz. Çünkü bu veriler; ihlallerin boyutuna dair bilgi edinmemize, ihtiyaçların tespit edilmesine, hak ihlallerinin görünür kılınmasına, yükümlülüklerin yerine getirilmesine ve hükümetlerin hesap verebilir olmasına olanak tanıyor. Verilere dair bilgi sahibi olmamak ise ihlallerin boyutunu katlanarak arttırıyor.

Çocuklar özelinde ayrıştırılmış verilerin bulunmaması ya da paylaşılmaması içinde birçok problemi barındırıyor. Bu verilerin olmaması demek krizlerin öncesinde de devletin bir çocuk politikası ve eylem planı bulunmadığını açığa çıkarıyor. Bu durum özel gereksinimlerin tespit edilmesi önünde de ciddi bir engel olarak karşımıza çıkıyor. Paylaşılmıyor ise de kamu yararı, özelde ise çocuğun yüksek yararı göz ardı ediliyor.

İnsan hakları savunucuları güvenilir ve sistematik bilgiye ihtiyaç noktasında medya izleme, başvuru alma vb. yöntemlere başvuruyor. Fakat biliyoruz ki bu kaynaklar ile sınırlı sayıda veriye erişebiliyoruz. Çocuk hak ihlallerine yönelik veriler söz konusu

olduğunda ise bu verilerin daha sınırlı olduğunu söylemek mümkün. Çünkü bizler biliyoruz ki; çocuklar yaşamlarının her anında -onların ihtiyaçlarını görmeyen bir sistem gerçekliği içinde- yetişkinlerden daha fazla hak ihlaline maruz kalabiliyorlar. Bu durum ise kriz dönemlerinde daha büyük risk oluşturuyor.

“Kaç Çocuk Yaşamını Kaybetti?” Bu Sorunun Yanıtı ve Ayrıştırılmış Veri Neden Önemli?

Seda Alp- Eşit Haklar İçin İzleme Derneği

Devletlerin bu alandaki önemli yükümlülüğü, çocukların herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan yaşamını ve gelişimini teşvik etmeye yönelik bilgi, hizmet ve desteklere erişim gibi tedbirleri almasıdır. Bu tedbirleri alabilmenin ilk adımı ise ayrımcılığın ve/veya eşitsizliklerin tespit edilmesini sağlayacak şekilde- cinsiyet, engellilik, etnik köken ve sosyoekonomik durum gibi farklılıkları gözetecek şekilde - ayrıştırılmış verilerin toplanmasıdır. Çocuklar hakkında yeterli ve güvenilir veri toplanması hakların gerçekleştirilmesinin, uygulamanın temel bir parçasıdır.

Ayrıştırılmış veri toplamak, sadece bir sorun alanını işaret eden sayısal değerlerden çok daha fazlasıdır. Bu verilerin, çocukların ihtiyaçlarını da göz önünde bulunduracak şekilde, 18 yaşına uzanan farklı çocukluk dönemlerini ve ihtiyaçlarını gözetecek şekilde ayrıştırılmış verilerin toplanması anlamındadır.

Türkiye’de ayrıştırılmış veriye ulaşmak pek çok alanda olduğu gibi çocuk alanında da oldukça zordur. Bunun en büyük örneği, 6 Şubat Depreminde karşımıza çıkmıştır. Depremden üzerinden yedi ay geçmesine karşın halen depremde hayatını kaybeden, engelli statüsü alan, süregelen bir hastalığa sahip olan, devlet korumasına altına giren veya ailesini kaybetmesi nedeni ile farklı koruma mekanizmalarına dahil olan çocuk sayısına erişmek mümkün değildir. Deprem deneyimi yaşamış, pek çok yakınını ve güvenli yaşam alanını kaybetmiş çocukların özel ihtiyaçlarına ilişkin güncellenmiş veriye ulaşmadan, çocukları halihazırda var olan veya gelecekte oluşabilecek risklerden korumak mümkün değildir.

Bu nedenle devletin, çocukların yeterli ve temiz gıda, barınma, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra her türlü taciz, cinsel istismar gibi karşılaşılabilecekleri sorunları tespit etmeye yönelik sivil toplum, akademi, yerel yönetimler ve özel sektörle birlikte sistematik bir yaklaşım geliştirmesi, çocuğun yaşam hakkının korunması için gerekli ve şarttır.

RÖPORTAJ:

ÇOCUKLAR GERÇEKTEN “KAYIP” MI?

Hatice Kapusuz- Efsun Sertoğlu/ Afet-Çocuk Sivil Koordinasyon Ekibi

6 Şubat Depremlerinin ardından medya başta olmak üzere tüm toplumda “kayıp çocuklar” şeklinde bir kavramsallaştırma yapıldı. “Kayıp Çocuklar” denildiğinde gerçekten “kaybolmuş çocuklardan” mı söz ediliyordu? Çocuklar nasıl kayboluyordu?

6 Şubat Depremleri sonrasında kullanılan "kayıp çocuk" kavramı birbirinden farklı durumları içeriyor. İlki yakınlarına haber verilmeden ve düzgün kayıt tutulmadan hastanelere sevk edilmiş ve yakınları ile bağı kopmuş çocuklar. İkincisi ise yine yakınlarına haber verilmeden ve kimliklendirme yapılmadan kimsesizler mezarlığına defnedilmiş, yani yaşamını kaybetmiş çocuklar. Mevcut durumda bu iki kategori dışında kalan; ne kimsesizler mezarlığına defnedilmemiş, ne de kurumlarda olmayan kayıp çocukların olup olmadığına dair netlik; yeterli bilgi olmadığı, paylaşılmadığı ve kimsesizler mezarlığına defnedilmiş herkes için eşleştirme süreci tamamlanmadığı için yok. Bununla birlikte Hollanda’da bulunan ve deprem bölgesinden geldiğini ifade eden çocuğun varlığı ve benzeri durumda başka çocukların olup olmadığı konusunda süreci titizlikle araştıran bir kamu idaresinin yokluğu da vakanın münferit olmayabileceğine dair kaygıyı haklı çıkarıyor. Biz çocukların maruz bırakıldığı durumu en doğru şekilde tanımlamak için “kayıp/refakatsiz/aranan çocuklar” şeklinde bir kullanımı benimsedik.

Peki 6 Şubat Depremlerinde kayıp/ refakatsiz/aranan çocuklara ilişkin süreç nasıl işledi?

Süreç koordinasyonsuz, şeffaf olmayan ve çocuk hakkı ihlallerine neden olabilecek şekilde işledi. Aile Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığına bağlı kurumlar arasında yeterli koordinasyon ve bilgi akışı olmadığı için kayıt altına alınabilecek çocukların dahi kayıp hale geldiği; hayatını kaybetmiş çocukların yeterli adli tıp uzmanı sevk edilmediği için kimliklendirilmeden defnedildiği, ailelerin hastaneler ve kurumlar arasında mekik dokuduğu bir süreç yaşandı. Kimliksiz şekilde hastanede tedavi gören, kayıtsız şekilde başka hastaneye sevk edilen, tedavi sonrası kurum bakımına alınan veya hastanede veya sevk sırasında hayatını kaybettikten sonra kimliklendirme yapılmadan kimsesizler mezarlığına defnedilen pek çok çocuğun akıbeti bu koordinasyonsuzluk sebebiyle haftalara ve aylara yayılan bir şekilde belirsiz kaldı. Yakınlara çocuklarını arama sürecinde destek vermek için Aile ve Sağlık bakanlıkları tarafından tasarlanan danışma hatları ve bilgi sistemleri ihtiyaca cevap verecek şekilde tasarlanmadığı için işlevsel olamadı.

Bununla birlikte bu süreç kurumların acil durumlarda ilk öncelik olarak çocukların güvenliğini sağlama konusunda yetersiz olduğunu, bunu sağlayacak acil eylem planlarının olmadığını gösterdi. Çocukların kayıp hale gelmemesi için güvenlik önlemleri yetersiz kalırken bu konudaki iddialar önemsenerek soruşturulmak yerine inkar yoluna gidilerek yok sayıldı. Sonuç olarak 6. ay biterken çocuklarının akıbetini öğrenmek için kurumlar arasında mekik dokuyan ve kimsesizler mezarlığındaki çocukların DNA eşleştirme süreçlerini; en azından bir mezara razı olarak “umutla” takip eden insanlar bulunuyor.

KAPALI KURUMLARDAKİ ÇOCUKLARIN YAŞAMINI KAYBETME KORKUSU

Sevinç Koçak - İHD Çocuk Hakları Komisyonu

Depremlerin ardından en çok kaygı duyulan grup kapalı kurumlardaki çocuklar oldu.. Ama hapishanelerde de çocukların olduğu akıllara, gündeme çok da gelmedi. Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre hapishanelerde halen; 2 bin 157 çocuk tutuklu ve hükümlü var. Bunların yanı sıra 0-6 yaş arası 383 çocuk da anneleri ile birlikte hapishanelerde tutuluyor. Ve bu çocukların hepsi deprem sırasında da hapishanelerdeydi.

Bu çocuklardan bir kısmı deprem bölgesindeki bir hapishanede depremi doğrudan yaşadı, bir kısmı depreme uzak bir hapishanede ailesi deprem bölgesindeydi, kendisi ya da ailesi doğrudan deprem bölgesinde olmayan çocuklar da bu felakete tanıklık ettiler. Bir çocuğun kendisinin ya da yakınlarının afete doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalması başlı başına travmatik bir durumken bu süreci hapishanede yaşamış olmak daha ağır sonuçlara yol açabiliyor.

Örneğin Hatay'da 288 kapasiteli Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu var ve depremler sırasında burada da çocuklar vardı. 20 Şubat'ta yaşanan Hatay depreminden sonra Samsun Kavak Çocuk Hapishanesi'ne nakledilene kadar 163 çocuk; depremleri, artçıları ve böylesi travmatik bir süreci bir kapalı kurumda yaşıyor olmanın yarattığı fiziksel ve psikolojik sonuçları hapishanede yaşadılar.

Afet dönemleri üzerlerine kilitli kapılar arkasında tutulan çocuklar yaşamını kaybetme korkusunun yanı sıra; işkence ve kötü muameleye maruz bırakılma, riskli yapılarda uzun

süre tutulma, duygularıyla baş etmelerine destek olacak yetişkinlere ulaşma, sevdiklerinin güvenliğini konusunda bilgiye erişim, güvende hissetme, psikolojik desteğe erişim haklarından mahrum bırakıldılar. Bunların yanı sıra, kayıp yaşayan çocukların yakınlarının cenazesine katılamaması, süreci güven duyduğu yetişkinlerle birlikte geçirememesi de yas tutma haklarından mahrum bırakılmalarına yol açtı.

RÖPORTAJ:

DEPREMDE GERÇEKLEŞEN YAŞAM HAKKI İHLALLERİNİN CEZASIZ KALMAMASI

Av. Ufuk Mahanoğlu

Siz 6 Şubat depremlerinde yaşanan yaşam hakkı ihlallerini takip ediyorsunuz. Yaşanan hak ihlallerinin cezasız kalmamasına ilişkin gözlemleriniz neler?

Cezasızlık, ağır insan hakları ihlalleriyle ilgili bir kavram. Yaşam hakkına yönelik ihlaller de koşulları gerçekleştiğinde cezasızlık kapsamında ele alınabilir. Deprem bölgesinde birkaç gün geçirerek, yetkililerin depremlerin can kaybına sebebiyet verebilecek etkilerini işlemler ya da ihmaller yoluyla ağırlaştırmama, afet öncesinde ve sonrasında önlemler alma yükümlülüklerinin yerine getirilmediği birçok vaka ile karşılaşmak mümkün. Yaşam hakkı ihlallerine sebebiyet veren ve ceza hukuku kapsamında ele alınabilecek eylemlere ilişkin olarak yürütülen soruşturmaların birçoğu devam ediyor. Ağırlıklı olarak şüphelilerin müteahhit, malik ve mühendislerden oluştuğunu, görevlerinin gereklerine aykırı hareket etmiş kamu görevlilerine yönelik soruşturmaların sayısının az olduğu söylenebilir. 1999 depremi ve 2011 Van depremine ilişkin yargılamalarda sorumlulara yönelik soruşturma izninin verilmemesi gibi nedenlerle cezasızlığın gerçekleştiği haller mevcut. Soruşturmanın seyrine ilişkin buna benzer bazı gelişmeler gözlemek de mümkün, ancak soruşturmaların etkili yürütülmediği, failerin tespit edilmediği ve yaygın bir cezasızlık sonucunun ortaya çıktığını söylemek için henüz erken olduğunu düşünüyorum.

Açılan davalar hangi suç maddesi temelinde açılıyor? Kimler yargılanıyor? Yeterli mi? Hangi yönde genişletilmesi lazım? Başlayan dava var mı?

Depreme ilişkin yargılamalara, özellikle ceza yargılamalarına yönelik kapsamlı bir veri toplama çalışmasına ihtiyaç var. Böyle bir çalışma kapsamında Adalet Bakanlığı'na bilgi edinme başvuruları yapılması da mümkün olur. Yürütülen binlerce soruşturmaya ilişkin olarak veri toplanmaksızın, bir avukatın genel gözlemi bu nedenle sınırlı olacaktır. Benim bir şekilde bilgi edinebildiğim vakalarda soruşturmaların bir kısmı yakın zamanda sonuçlandı ve davalar açıldı, birçok vakada ise halen soruşturmalar devam ediyor. Depremle ilişkili olarak Türk Ceza Kanunu kapsamında kasten öldürme, taksirle öldürme, yaralama, görevi kötüye kullanma, mala zarar verme, genel güvenliğin tehlikeye sokulması, imar kirliliğine neden olma suçlarından davalar açılması muhtemeldir. Soruşturmalar ağırlıklı olarak müteahhitler ve maliklere yönelik yürütülüyor. Soruşturmaların projelendirme, inşaa ve denetlemekle yükümlü

mühendisleri, yapı denetçilerini, inşaat ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi veren görevli ve yetkilileri, denetimle görevli Belediye ve Bakanlık yetkililerini dahil edecek şekilde genişletilmesi mümkün.

1999 Gölcük, 2003 Bingöl, 2011 Van ve 2020 İzmir depremlerinde açılan davalarda birçok kişi yargılandı. Fakat ya çok az ceza verildi ya da beraat ettiler. 1999 Gölcük depreminin ardından yasal değişikliklerle depreme dayanıklı kentler inşa edilmesi planlanıyordu. Bu yasal değişikliklerin depremden yıkılmayacak kentler yaratmadığını gördük. Peki deprem sonrası cezasızlığa son verecek mi? Gözlemlerinizi neler, devletin etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü kapsamında şimdiye kadarki hukuki gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Maalesef, yasal düzenlemelerin etkin bir uygulamaya sahip olmadığı pek çok vaka ile karşılaşyoruz. Cezasızlığa son verecek olan da bu nedenle yasal düzenlemelerin kendisi değil, ilgili yasal düzenlemeleri tedavüle sokacak olan işler bir yargı sistemi, bu sistemin işini layıkıyla yerine getiren mensupları ve nihayetinde adalet talebine sahip öznelerdir. Depreme dayanıklı kentler üretilmesiyle, depreme dayanıklı mevzuatın uygulanması bu nedenle birbirinden bağımsız değildir. Deprem sonrası cezasızlığa son verileceğine ilişkin umutlu olmak için önce çalışmak gerektiği kanaatindeyim.

Depremde devletin yaşam hakkına ilişkin etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü, insan hakları hukuku içtihadında eldeki tüm imkanları kullanarak yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin doğru bir şekilde uygulanması, hak ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak yeterli adli veya idari tepkileri verme görevi olarak tanımlanır. Bu yükümlülüğün, yasal düzenlemeleri ve mekanizmaları uygulamaya koyma, yasal düzenek yetersiz ise politika geliştirme, soruşturmanın vakayı ve faileri tespiti yeterli olması, soruşturmanın bağımsız mercilerce yürütülmesi, ivedi olması, mağdurların katılımı gibi unsurları bulunuyor.

Afete ilişkin yasal düzenlemelerin ve mekanizmaların etkin bir şekilde uygulamada olmadığından bahsetmiştik, bu tabii yükümlülüklerin tespitindeki eksiklikler nedeniyle vakanın ve failerin tespitine ilişkin eksiklikler olarak soruşturmalara da yansıyor. Geçmiş depremlere ilişkin örneklere bakarak, soruşturmanın yeterliliğinin kamu çalışanlarına yönelik soruşturma izni verilmemesi dolayısıyla sekteye uğrayacağını da beklemek mümkün.

Yine geçmiş depremlerde AIHM'e taşınan birçok dava oldu. AIHM ne diyor bu konuda?

Aslında AIHM'in depreme ilişkin içtihadı sınırlı. Depreme ilişkin az sayıdaki kararlar doğal afetler ve insan ürünü olan tehlikeli faaliyetlerle ilişkin kararları bir arada ele alarak bir takım insan hakları standartlarına ulaşabiliyoruz. AIHM kararları içinde deprem ve yaşam hakkına ilişkin şu ana dek verilmiş en önemli karar 1999 depremine ilişkin M. Özel ve Diğerleri/Türkiye kararı. Kararda idari makamların izin vermemeleri sebebiyle kamu görevleri hakkında soruşturma yapılmamasının, yaşam hakkına ilişkin usuli ödev bakımından ihlale sebebiyet verdiği tespit ediliyor. Kararda ayrıca yakınlarını kaybetmeleri nedeniyle meydana gelen manevi zarara karşılık ödenen tazminatın giderim sağlamadığı da tespit ediliyor. Delibaş/Türkiye kararında da benzer ilkeler uygulanmış, yaklaşık 12 yıl süren idari yargılamaların başvurana şikâyetlerine ilişkin etkin bir telafi sağlamadığı, yargılamaların etkisiz kaldığı tespit edilmiş. Anayasa

Mahkemesi'nin 2011 Van depreminde ilişkin Serpil Kerimoğlu ve Diğerleri kararında benzer şekilde kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmemesi ele alınıyor. AYM'nin ihlal kararına rağmen ısrarla soruşturma izninin verilmediğine ilişkin bir gazete haberi mevcut.

Peki bunca ölüm yaşandıktan sonra, bundan sonra yapılması gerekenler neler? Sivil toplum ne yapmalı?

Sivil toplumun dışından konuşma konforuna sahip olmayan birisi olarak, depreme ilişkin yapılması gereken onlarca faaliyet arasında veri toplama ve hak izleme faaliyetlerini artırmamız gerektiğini düşünüyorum. Depreme ilişkin barınma hakkı ve konuta erişim raporunu hazırlarken bu alanın nispeten daha az çalışılmış bir alan olduğunu gördük. Korunması depremden olumsuz etkilenen sosyal hakların birçoğu için benzer tespitlerde bulunmak mümkün olabilir. Diğer hakların korunmasında önemli işleve sahip adalete erişim büyük bir sorun, depremde adli yardım sisteminin işlerliğini konuşmakta fayda var. Bu noktada belki bir özeleştiri de olarak bireysel başvuru eğitimlerine ve tekrar eden benzer nitelikli toplantılara odaklanan çalışmalarımızı gözden geçirmek faydalı olabilir.

İSİAS OTELİNDE YAşAMINI KAYBEDEN ÇOCUKLAR...

6 şubat 2023 günü sabah 04.17'de gerçekleşen deprem sırasında Adıyaman İsias Otelin yıkılması sonucu 26'sı KKTC'den voleybol turnuvası için gelen çocuklar olmak üzere 65 kişi yaşamını kaybetti.

Adıyaman merkezdeki Hocaömer Mahallesi'nde bulunan İsias Otel 1990-1991 yıllarında Bozkurt ailesi tarafından aile apartmanı olacak şekilde tasarlanmış ve inşaata başlanmış. Adıyaman İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Özgür Tunç'a göre inşaat aşamasında binanın yarım kalması nedeniyle yaklaşık on yıl kadar kaba inşaat olarak atıl vaziyette durmuş, bu süreçte hava koşullarına maruziyetten korozyona uğramış. Otelin sahibi Ahmet Bozkurt'a göre ara verilmesinin nedeni 1995 yılında yaşanan ölümlü bir iş kazası.

2001 yılında İsias Otel'in sahipleri apartmanı otele çevirmiş. 2005 yılında otelin yatak kapasitesi 35'ten 65 odaya çıkarılmış. Otel lobisinde bulunan bazı kolonlar da bu süreçte kesilmiş. Ayrıca binanın çökmesinin ardından yazılan raporlara göre kaçak bir sekizinci kat da çıkılmış.

Deprem anında otelde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'ndeki Gazimağusa Türk Maarif Kolejinden Adıyaman'a voleybol turnuvası için gelmiş yıldız kız ve erkek voleybol takımlarıyla beraber veliler ve öğretmenlerden oluşan 39 kişilik bir katile konaklamaktaydı. Katile 3 şubat Cuma günü Adıyaman'a gelerek otele yerleşmiş, kolejin iki takımı da ilk maçlarını kazandıktan sonra depremden önceki pazar akşamı kutlama

yaparak otele dönmüşlerdi. Öğrenciler otelin ön cephesindeki üç-dört kişilik odalarda, veliler ve öğretmenler ise arka cephesinde konaklamaktaydı. Öğrenciler deprem anında otelin ikinci ve dördüncü katları arasında uyumaktaydılar, bu nedenle de enkazın tamamen altında kaldılar. Otelde ayrıca Turist Rehberleri Birliğinden 43 kişilik bir kafiye de konaklamaktaydı.

Yaşamını Kaybeden Çocuklar İçin Dava....

Otelin yıkılmasıyla ilgili olarak Adıyaman Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatıldı ve 3'ü otel sahibi 5 tutuklu ile 2'si adli kontrolde toplam 7 sanık bulunuyor. Diğer davalardan ayrılan dosyaya ilişkin İddianamenin yıl sonuna kadar çıkması ve yargı safhasına geçilmesi bekleniyor.

Davayı KKTC Barosunun yanı sıra çocuklarını kaybeden ailelerin avukatları da takip etmekte. Ayrıca 27 Şubat'ta KKTC Cumhuriyet Meclisinde İsiyas Otel'de gerçekleşen ölümlerle ilgili Türkiye'de hukuki sürecin izlenmesine dair bir Ad-hoc komite oluşturuldu. Komite de davayı yakından izliyor...*Şampiyon Melekleri Yaşatma Derneği*

İsiyas Otel'in yıkılmasının ardından yaşamını kaybeden 26 çocuğun yakınları tarafından sporcu çocuklar için Şampiyon Melekleri Yaşatma Derneği kuruldu. Dernek başkanı Ruşen Karakaya derneğin amacını 4 Mayıs günü Cumhuriyet'e şöyle anlatmıştı: "Davamızı tek bir çatı altında takip etmek ve en önemlisi çocuklarımız, öğretmenlerimiz ve ailelerimizin, kayıplarımızın adını sonsuza dek yaşatmak... Çocuklarımızın kurtarılmasına bir olanak dahi sağlamadı bu bina, tek 1 yaşam üçgeni yok, canlı canlı gömüldü kum çakıl yığınlarının altına çocuklarımız, öğretmenlerimiz ve ailelerimiz... Bunu asla kabul etmiyoruz ve bu yüzden bir olup kenetlendik.... Spor salonuyla, kütüphanesi ile kültür merkezi, yüzme havuzu ile tüm halkın, gençlerin yararlanabileceği bir eğitim kompleksi yapmak".

BİLANÇO!

Deprem Sonrasında Çocukların Maruz Kaldığı Yaşam Hakkı İhlalleri...

Depremi ardından hayatta kalanların büyük bir çoğunluğu; inşa edilen çadır/konteyner kentlere yerleştirildi ya da farklı illere göç etmek zorunda kaldı. Afet/kriz hazırlığının yetersiz kaldığı Türkiye’de bu yaşam alanları yaşam tehdidi oluşturan alanlara döndü. Binlerce kişi yaşam hakkı tehdidiyle karşılaşırken bu tehditler ne yazık ki ölümlere yol açtı.

10 Şubat 2023- 20 Ağustos 2023 tarihleri arasında, medya izleme yoluyla elde ettiğimiz verilere göre; **15 çocuk** inşa edilen çadır/konteyner kentlerde ya da göç etmek zorunda kaldıkları illerde ihmaller sebebiyle ölümlerle sonuçlanan yaşam hakkı ihlaline maruz kaldı. Yaşamını kaybeden çocukların **9’u ise mülteci**...

Viam el Ali el Dahir (13)
Riham el Ali el Dahir (13),
Şeyma el Ali el Dahir (8),
Saddam el Ali el Dahir (6) ve
Yusuf el Ali el Dahir (4)

17 Şubat 2023 tarihinde Gaziantep’in Nurdağı ilçesinden Konya’daki akrabalarının yanına göçen ailenin kaldığı odada sobadan kaynaklı yangın çıktı. 8 kişilik aile odadan çıkamadı. Göçük altında kalan 42 yaşındaki Meryem el Muhammed ve eşi Münir el Ali el Dahir ile çocukları 13 yaşındaki Viam el Ali el Dahir ve ikiz kız kardeşi 13 yaşındaki Riham el Ali el Dahir, 8 yaşındaki Şeyma el Ali el Dahir, 6 yaşındaki Saddam el Ali el Dahir ve 4 yaşındaki Yusuf el Ali el Dahir’in yaşamlarını kaybettikleri öğrenildi.

Zeynep Zümre Tekdal (18 Aylık)

15 Mart 2023 tarihinde Adıyaman’ın Tut ilçesinde depremde evleri ağır hasar alan bir ailenin bahçesine kurduğu konteyner sel sularına kapıldı. Konteynerdeki 1,5 yaşındaki Zeynep Zümre Tekdal ve hamile olan annesinin sele kapılarak yaşamlarını kaybettikleri öğrenildi.

Elif Mislina Eker (4), Yeşim Eker (17)

26 Mart 2023 tarihinde, Hatay’ın İskenderun ilçesi Denizciler Mahallesi İmam Hatip Ortaokulu’nun bahçesinde depremzedeler için kurulan çadırda, saat 02.00 sıralarında çıkan yangında 18 yaşındaki Ertuğ Veli Eker, kardeşleri 17 yaşındaki Yeşim Eker ve 4 yaşındaki Elif Mislina Eker yaralandı. Durumu ağır olan kız kardeşler, önce Dörtüyl Devlet Hastanesi’ne, ardından Adana Şehir Hastanesi’ne sevk edildi. Kardeşlerden Elif Mislina Eker, yangından 1 gün sonra hastanedeki müdahaleye rağmen kurtarılamadı. Aynı hastanede hayati tehlike kaydıyla tedavisi süren ablası Yeşim Eker’in ise 25 günün ardından yaşamını kaybettiği öğrenildi.

Çocuk

20 Nisan 2023 tarihinde, Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde öğle saatlerinde başlayan dolu yağışının ardından oluşan hortum, deprem nedeniyle kurulan çadır ve konteyner kentte büyük hasara yol açtı. Hortumda bir çocuğun hayatını kaybettiği, 34 kişni de yaralandığı öğrenildi.

Esile Damla Fırat (1 Aylık)

27 Nisan 2023 tarihinde, Malatya'nın Doğanşehir ilçesi Karşiyaka Mahallesi'nde yaklaşık 60 çadırın bulunduğu ve depremzede ailelerin kaldığı çadır kentte elektrik aksamında çıktığı belirtilen yangında 4 çadır yandı. Anneleri çamaşır yıkamaya gittiği için çadırda bulunan 4 çocuktan 3'ü çevredeki vatandaşlar tarafından kurtarılırken, 1 aylık Esile Damla Fırat adlı bebeğin, dumandan zehirlenerek yaşamını kaybettiği öğrenildi.

Asya İrem Dayan (12)

27 Nisan 2023 tarihinde, 6 Şubat depreminde Adıyaman'ın Besni ilçesinde buldukları binanın yıkılması sonucu eşini ve 2 çocuğunu kaybeden baba Ferit Dayan, deprem sonrası hayatta kalan 12 yaşındaki kızı Asya İrem Dayan'a ateş ettikten sonra intihar etti. Baba Ferit Dayan ve Asya İrem Dayan'ın yaşamlarını kaybettikleri öğrenildi.

Muhammed El Hasan Ali (4)

9 Mayıs 2023 tarihinde, Malatya'da, depremde evleri hasar gören Suriyeli bir ailenin kaldığı çadırda, elektrikli sobadan çıkan yangında 4 yaşındaki Muhammed El Hasan Ali yaşamını kaybettiği öğrenildi.

D.G. (2), Abdulvahab Saleh Elhuseyn (2)

26 Mayıs 2023 tarihinde, Malatya Şeker Fabrikası arazisinden geçen sulama kanalı çevresinde bulunan iki çocuk kanala düştü. Fabrika içerisindeki çadır kentlerde kalan yurttaşlar ve görevlilerce kanaldan çıkarılan 2 yaşındaki Suriyeli Abdulvahab Saleh Elhuseyn'in, Malatya Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde müdahaleye rağmen yaşamını kaybetti. Devam eden arama kurtarma çalışmalarının ardından diğer çocuğun da yaşamını kaybettiği öğrenildi.

Ali Bağdeş (16)

30 Temmuz 2023 tarihinde, Adıyaman Organize Sanayi Bölgesi Binevler mevkiinde, çadır kentte kalan 16 yaşındaki Suriyeli Ali Bağdeş, Kırkgöz Çayı'na serinlemek için girdikten bir süre sonra gözden kayboldu. Arama kurtarma çalışmalarının ardından Ali Bağdeş'in yaşamını kaybettiği öğrenildi.

Çocuk (13)

16 Ağustos 2023 tarihinde, Hatay'da konteyner kentte kalan 13 yaşındaki bir çocuğun yılanırken elektrik çarpması sonucu yaşamını kaybettiği öğrenildi.

SAHADA ÇOCUĞUN YAŞAM HAKKI...

Deniz Mine Öztürk/ Elbistan- Afet Gönüllüsü

6 Şubat 2023 depremleri sonrası Elbistan'da yaklaşık 4 ay çocuklarla çeşitli çalışmalar yürüttüm. 1. derece deprem kuşağında olduğu bilinmesine rağmen yetkililerce alınmayan tedbirler, zayıf altyapı ve binalar çocukların en temel yaşam hakkı ihlaliydi. Yetkililerin yetersiz yardım ve koordinasyonsuzluğu ile enkazdan çıkarılamayan, çıkarılsa dahi kaybolan çocuklara dair haberleri doğrudan görmesem de çokca duydum. Bunun devamında gelen ihlaller ise hem çok boyutlu hem de deprem öncesi var olan hak ihlalleri ve eşitsizlerle çok ilişkiliydi. Bu ihlallere, daha dayanıksız, zayıf altyapılı mahallelerde yaşamak zorunda olan yoksun çocuklar, Suriyeli, Roman gibi azınlık çocuklar ve özel gereksinime muhtaç çocuklar çok daha fazla maruz kaldı. Suriyeli çocukların deprem sonrası yaşadığı yaşam hakkı ihlallerinde toplumsal ayrımcılık kadar dil bariyeri de önemli bir rol oynadı. Bunun dışında ilk günlerdeki aşırı soğuklar ve yardımların ulaşmasındaki yetersizlikler de çocukların yaşam hakkı ihlallerine yol açtı. Temiz su ve gıdaya erişim anlamında ciddi sorunlar vardı. İlerleyen süreçte çadırkent, konternerkent ve diğer irili ufaklı çadırlarda çocukların güvenliğinin sağlanması konusunda eksiklikler vardı. Özellikle uzun süre elektrik sağlanmayan çadırkentler ve sokaklardaki akşam karanlığı çocuklar için güvensiz ve korunaksız bir ortam yaratıyordu. Bunun dışında fırtına, yağmur, sel, aşırı sıcaklar gibi hava olaylarına dayanıksız geçici yerleşim yerleri de deprem sonrası çocukların yaşam hakkını tehdit etti. Fırtınadan ve yağmurdan çadırda ne kadar korktuklarını defalarca duydum. Karanlıkta bir süre kaybolan ve haber alınamayan çocuklar oluyordu. Bütün bir süreç boyunca alınmayan önemler, belirsizlikler ve yetersizlikler genel olarak çocukların hem o andaki yaşamlarına hem de sonraki yaşamlarına dair ciddi hak ihlalleri yarattı. Bütün bu imkan ve yetki kısıtına rağmen halkın ördüğü toplumsal dayanışma ise bu ihlalleri azaltmada ve çocuklara görece güvenli alanlar sağlama noktasında önemli bir rol oynadı.

Eylül Özgültekin/ Diyarbakır- Diyarbakır Çocuk Hakları Odaklı Kriz Yönetim Ağı

Devlet, deprem ile beraber koruma ve önleme yükümlülüğünün yanı sıra iyileştirme ve onarma yükümlülüğünde de çok yetersiz kaldı. Deprem sonrası belirsizlik hali çocukların travmalarını tetikledi. Çocukların gıdaya, temiz suya, hijyene, sağlığa, sağlıklı çevrede barınma hakkına, lavaboya, duşa, menstrüel hijyen hizmetlerine, mamaya, beze, oyun hakkına, katılım hakkına, eğitim hakkına erişimine dair ciddi ihmellere şahit olduk. Diyarbakır'da ilk günlerde barınma alanlarının birçoğu düğün salonları, okullar, kafeler gibi barınmaya çok da uygun olmayan alanlardı. İnsanlar yatak bulamıyorlardı. Çoğu kez ya sandalyeleri birleştirerek bir arada kalıyorlar ya da minderlerde veya elbiselerini yere serip yatıyorlardı. Tam bir kriz hali vardı. Çadır alanlarında ise çadırlar arasında uygun mesafe olmaması, birçok yararlanıcı ailenin bir arada bulunması, hijyene ulaşamama hali sebebiyle uyuz ve bitlenme gibi salgınlar oldu. Burada karantinaya alınan yararlanıcılar

da oldu. Gıdaya erişim sistematik ve saatli değildi. Dolayısıyla birçok çocuk neredeyse gıdaya erişemiyordu. Zaten erişebilecekleri gıdalar da çorba, kuru baklagil ve pilav olduğu için çocuklara uygun bir beslenme programı da yoktu. Ayrıca çocuklar büyük toplanma alanlarında yemeğin geldiğinden habersiz kaldıkları için çoğunlukla aç kalıyordu. Bir şekilde haberdar olduklarında ise toplanma alanlarında yemekler bir yerden dağıtıldığı için çocuklar ezilme ve izdiham riskiyle karşı karşıya kalıyordu. Yine Diyarbakır'da bir alanda yemek dağıtımını bir havuzun yanındaydı. O havuz, iki metre kirli suyla doluydu olduğundan boğulma riski de taşıyordu. Alanlarda tabelalar, aydınlatma olmadığı için çocuklar çoğu kez ya çadırın içinde ya da çadırın önünde kalıyordu. Lavabo ve duş ihtiyaçlarını gideremiyorlar alana çıkamıyorlardı. Çünkü kaybolma ihtimalleri vardı. Sahadaki görevlilerin de büyük toplanma alanlarında o alanın oryantasyonunu almadıkları için bilgisi yoktu. Dolayısıyla yararlanıcı kitleye de anlatamıyorlardı. İlk aşamalarda duş ve lavaboların ulaşımı çok zordu ve cinsiyetsizdi. Sonrasında da tekli lavabolar vardı. Yararlanıcılar, ağır hasarlı ya da orta hasarlı evleri girilebilecek durumdaysa, yıkılmamışsa, evlerine gidip duş ihtiyaçlarını karşılamak durumunda kalıyorlardı. Sağlık hizmetine erişim çok ciddi bir sorundu. Zaten ihtiyaç odaklı gelişmiyordu. Çadırlarda 15 kişi kalıyordu. Yalnızca bir kişinin adı alınıyordu. Yani o çadırda 15 yetişkin ve sağlıklı erkek kalıyordu. Dolayısıyla cinsiyet, engel durumu, yaş durumu gözetilmiyordu. Özgün ihtiyaçların hiçbiri giderilmiyordu. Hakeza görme engelli bir çocuğun çadır alanında bulunması çok mümkün değildi. Çünkü engelli çocuklar açısından güvenli bir alan yoktu. Çadır alanlarında bulunan kablolar, başkaca materyaller ve engelliler için dizayn edilmiş yollar olmadığından geçiş zor bir hal almıştı. Aynı zamanda çadır alanlarında sobalar nedeniyle yangın riski de vardı. Suya erişim de bir sorundu. Çünkü dönemin sağlık bakanı Fahrettin Koca'nın "Hazır su için" demesine rağmen toplanma alanlarına hazır su getirilmediği için yararlanıcılar çeşme suyu içmek durumunda kalıyordu. Yine eğitim de ciddi bir sorundu. Okullar zarar görmüştü ama yetkililerce alternatif eğitim seçenekleri de değerlendirilmedi.

Çocukların sağaltım alanlarından belki de en güçlüsü eğitimdi. Çünkü eğitim ihtiyacı, akranları ile bir arada bulunmalarını sağlayacak, deprem sonrası belirsizlik halini ve gelecek kaygısını giderebilecek bir ihtiyaçtı. Belli dernek ve vakıfların dini eğitimleri dışında başkaca bir eğitim bulunmamaktaydı. Diyarbakır'daki toplanma alanlarında geçici koruma statüsündeki çocuklar da vardı. Ve kriz anlarında aslında ırkçılık ve nefret söyleminin ne kadar yoğunlaşabildiğine şahit olduk. Çocukların, aynı zamanda orada bulunan yararlanıcılar tarafından da ilk aşamada istenmediğini gözlemledik. Ve geçici koruma statüsündeki çocukların kayıtları olmadığı için takibi de çok zordu. Yine çadırkentten seçildiği yer de aslında bir geçici barınma alanı olmaya uygun değildi. Dicle nehrinin kenarına çadırkent kuruldu. Bu alan toplumdan çok izole , sel ve taşkın ihtimalini barındıran, yazın böcek istilasına uğraması muhtemel bir alandı. Ve bu alanda bir yararlanıcı trafik kazası sebebiyle yaşamını yitirdi. Yararlanıcılar, sel ve taşkın tehlikesi olduğu için oradan çıkarılıp devlet yurtlarına yerleştirildi. Ve sivil toplumun devlet yurtlarına girmesi de engellendi. Bu sebeple yurtlara dair bir gözlemimiz bulunmamakta.

Hatice Gz/ Hatay- Her Yer ocuk

Hatay'da çocukların yaşam alanlarında çok çeşitli hak ihlalleri i içe geçiyor. adır veya konteyner gibi toplu kalınan yerlerdeki ihlallerle dağınık hallerde kalınan alanlardakiler kimi noktalarda benzerken kimi noktalarda ayrılıyor.

Bizler toplu kamp alanlarının dışında çalıştığımız için daha çok oralardaki ihlalleri gzlemele imknı buluyoruz.

Hatay'ın Samandağ, Defne-Harbiye ve Serinyol ilçelerinin pek çok mahallesinde insanlar yıkılmış ya da yıkılmak üzere olan evlerinin önünde/yakınında çadır ya da konteynırda kalıyorlar. Bahçelerinde kalanlar da çoğunlukta. Ancak tüm ilçeler için en net olan şey hiçbir şeyin yerinde durmadığı. Sürekli bir yıkım hali var.

Mahallelerde yaşam devam ederken doğal olarak çocukların da mahalle ile mekanla ilişkileri sürüyor. En çok rastladığımız risklerin başında çadır içindeki tp, ocak, akmak vb gibi yanıcı yakıcı materyallerin çocuklar tarafından kullanılabilir olması. Kış yaklaştığıa buna elektrikli ya da odunlu sobalar da eklenecek. Ki kış boyunca çadırdan çıkan yangınlardan kaynaklı ölen en az 3 ocuk olmuştu.

Oyun ve yaşam alanları tamamen i içe geçtiği ve alanlar çok daraldığı için riskler çok artıyor. "En ufak şey" büyük tehlikelere yol açabiliyor. Yine bunların başında açıkta bırakılan, tamir edilmeyen elektrik kabloları geliyor. Sokak aralarında, yıkımların yanında kablolar sarkıyor. Aynı şey açık bırakılan su kuyuları -ki bu bölgede evlerin bahçelerinde çok yaygın-, kanalizasyon çukurları vb. de fazlaca mevcut.

Yaşam akarken, çocuklar doğal olarak depremden önce olduğu gibi toplu gruplar halinde oyun oynuyorlar. Ve sürekli dışarda dolaşıyorlar. Yıkılmak üzere olan binalara girip çıkıyor, duvarlardan atlıyor, tehlikeli yerlerin altından geçiyor ya da içine girmeye çalışıyorlar. Çoğu boş olduğu için buralar tamamen çocuklara kalıyor. Bu da pek çok tehlikeye açık bir hal demek. Çünkü artçılar sürüyor. Ağır hasarlı binalar kendiliğinden yıkılmaya, çatılardan vs ağır ya da sivri parçalar düşmeye devam ediyor.

Yıkımlar sürerken açığa çıkan bir risk de sokak aralarında hızla ilerleyen hafriyat kamyonları ve yıkımı dikkatli yapmayan kepelerden oluşuyor. Yıkım yapılan yerler aynı zamanda yaşam alanı. Bu başlı başına bir sorun. Pek çok ihlali kendiyile getiriyor. Mesela yıkım esnasında sulama yapılmak zorunlu ve yerinde ayrıştırma yasağ. Ama sulama sadece göstermelik yapılıyor; bu da orada yaşayan herkes için büyük bir hak ihlaline yol açıyor. Ya da ayrıştırma işlemleri yerinde yapılmak isteniyor, oysa moloz döküm alanlarına götürülmeleri gerekiyor. şehir içinde çok fazla toz, zararlı kimyasal i içe geçip havaya karışıyor. Yıkıntıların arasında her yere yayılmış kesik parçalar, kırık camlar, patlayıp dökülmüş kimyasallar var.

Bir diğerk risk ise hava karardıktan sonra başlıyor. Çocuklar dar alanlarda sıkılıp oynamaya vs çıkabiliyorlar. Ama çadırın önündeki tek ampul dışında elektrik çoğuyerde yok. Düşüp yaralanmaları, başlarına bir şeyin düşmesi, araba çarpması gibi pek çok tehlike açığa çıkıyor geceyle birlikte.

Bu alanların içinde çok fazla “yabancı” da var. Yani tanıdıkları, bildikleri insanlar, akrabaları, komşuları dışında depremle birlikte oraya gelmiş olan insanlar. Aynı şey “tanıdıkları” için de geçerli. Bütün ilişkiler iç içe geçti depremle birlikte. Kalabalık gruplar halinde kalınıyor çoğuzaman. Bu da çocukları her türlü ihmal ve istismara açık hale getiriyor.

Son olarak beslenme ve sağlıkhakkından bahsetmemiz gerekir sanıyorum. Depremin başından bu yana sesleniyoruz sorumlulara: Çocukların ihtiyacı olan temiz, sağlıklı, güvenilir, taze gıdalar gelmeli, diye. Altı ay geçti hala beslenmeye dair sorunlar devam ediyor. Çözüm de üretilmiyor pek. Sınırlı sayıda kişinin kaldığı kamp alanları dışında kalan çocukların beslenme ve sağlıkhakkına erişimleri çok kısıtlı. Hastaneler uzak, araç yok. Depremden yıllar sonra, bölgede çocukların gelişimleri ile ilgili yapılan araştırmalarda, gelişim geriliklerinin, bodurluğun açığa çıkması çok olası...

